

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

УДК332.1

Гудзь П. В., д.е.н., професор;

Гудзь М. В., д.е.н., професор;

Запорізький національний технічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

Метою статті є встановлення диспропорцій розвитку економічного потенціалу Запорізького регіону на основі визначення структури потенціалу та динаміки його складових. Об'єктом дослідження є процес аналізу використання економічного потенціалу регіону. В якості предмета дослідження виступають методи оцінки існуючого стану потенціалу території та вияву диспропорцій у його структурі. В процесі дослідження визначено дисбаланси використання складових економічного потенціалу регіону: виробничого, природно-ресурсного, трудового, інвестиційного, інноваційного, туристичного. Проведене дослідження щодо вияву та характеристики диспропорцій розвитку економічного потенціалу дозволяє формувати логіку та механізм структурних перетворень економічного потенціалу конкретного регіону.

Ключові слова: економічний потенціал, структура потенціалу, регіон, диспропорції розвитку, структурні перетворення.

Gudz P., Gudz M.

DEFINITION OF IMBALANCES OF THE ECONOMIC POTENTIAL USE OF ZAPOROZHYE REGION

The article is devoted to theoretical issues of content and structure of the region economic potential, which continue to be debatable, as well as scientific and methodical aspects of the economic potential assessment and the manifestation of imbalances in the economic potential structure of the region on the example of Zaporizhia region.

The object of research is the analysis process of the economic potential use of the region. As the subject of study the methods of current state capacity evaluation of the area and identification of imbalances in its structure are chosen

The aim of the research is the manifestation of the imbalances use of the components of the region economic potential: production, natural resource, labor, investment, innovation, tourism and the justification for the introduction of structural economic reforms in the region.

It is established that in 2015 the structure of the economic potential of Zaporizhia region experienced the most significant changes that occurred in the direction of increasing the share of investment potential (up to 0,335). The tendency to increase the

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

tourism potential (0,559) and to reduce production (0,342) remained. On the basis of the structure analysis of the economic potential of Zaporizhia region the distortions of its structure can be illustratively presented in the form of Shkawe "fish": the low share of innovative potential; the small share of investment potential; insufficient productive potential of the fifth to the sixth technological structure.

The necessity to develop targeted programmes to overcome the major structural imbalances of potential is justified.

The purpose of this article is to establish the imbalances of the economic potential development of Zaporizhia region on the basis of determination of the potential structure and dynamics of its components. The object of the research is the analysis process of the region economic potential use. As the subject of the research there are the methods of the current state assessment of the area's potential and the manifestation of the imbalances in its structure. In the process of study the imbalances of the use of the economic potential components of the region are identified as: production, innovation, financial and intellectual components. It can be used for the analysis and evaluation. The conducted research on the manifestations and characteristics of the economic potential imbalances allows to form the logics and mechanism of structural transformations of the economic potential of the particular region.

Keywords: economic potential, potential structure, region, disparity of development, structural transformations.

Гудзь П. В., Гудзь М. В.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДИСПРОПОРЦИЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЗАПОРОЖСКОГО РЕГИОНА

Целью статьи является установление диспропорций развития экономического потенциала Запорожского региона на основе определения структуры потенциала и динамики его составных. Объектом исследования является процесс анализа использования экономического потенциала региона. В качестве предмета исследования выступают методы оценки существующего состояния потенциала территории и проявления диспропорций в его структуре. В процессе исследования определены дисбалансы использования составляющих экономического потенциала региона: производственного, природно-ресурсного, трудового, инвестиционного инновационного, туристического. Для анализа и оценки предложено использовать. Проведенное исследование по проявлению и характеристике диспропорций развития экономического потенциала позволяет формировать логику и механизм структурных преобразований экономического потенциала конкретного региона.

Ключевые слова: экономический потенциал, структура потенциала, регион, диспропорции развития, структурные преобразования.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. На економічній мапі України Запорізький регіон займає вагоме місце серед інших областей. Регіон має зручне географічне розташування, значні виробничі потужності, природні ресурси та наукові кадри, що говорить про наявність суттєвого економічного потенціалу. Однак активна розбудова даного регіону відбувалася переважно у радянські часи, тому сьогодні найчастіше його відносять до старопромислових регіонів, які потребують суттєвої перебудови економіки. Зважаючи на це, можна висунути гіпотезу про наявність певних диспропорцій у структурі економічного потенціалу Запорізького регіону та невідповідність даної структури завданням інноваційного розвитку ринкової економіки. Аналіз структури економічного потенціалу регіону у динаміці дозволить виявити дані диспропорції та розробити відповідний механізм структурної перебудови, та сформувати модель його впровадження.

Структура економічного потенціалу є динамічною та може змінюватися під впливом дієвих цільових механізмів або перетворюватися самостійно під впливом зовнішніх чинників та внутрішніх умов регіону. У зв'язку з цим, актуального значення набувають питання, що пов'язані із розробкою обґрунтування механізму структурних перетворень економічного потенціалу регіону, яке можливо на основі досконало вивченої структури економічного потенціалу, проведення оцінки його складових, вияву дисбалансів і диспропорцій та розробка на цій методичній основі напрямів і механізму структурних трансформацій в економіці регіону.

Аналіз останніх досліджень, у яких запропоновано вирішення проблеми. В регіональній економіці питання дослідження економічного потенціалу регіону достатньо висвітлені. Зокрема, теоретичним аспектам вивчення потенціалу та його структури присвячено праці таких вчених як К. Г. Гайнетдінова [1], І. М. Школа [2], К. І. Оксенюк [3], О. Ф. Балацький [4], О. М. Тищенко [5], А. І. Бородін [6], В. К. Забраський [7], О. І. Кондратюк [8], І. М. Мазур [9], В. І. Талах [10]. Разом з тим переважають дослідження, що охоплюють переважно питання структурної перебудови економіки, а не економічного потенціалу. З іншого боку, кожен регіон має власну

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

специфіку та вплив факторів розвитку потенціалу, що актуалізує запропоноване дослідження.

Об'єктом дослідження є процес аналізу використання економічного потенціалу регіону. В якості предмета дослідження обрано методи оцінки існуючого стану потенціалу території та вияву диспропорцій у його структурі.

Цілі статті. Метою дослідження є вияв дисбалансів використання складових економічного потенціалу регіону: виробничого, інноваційного, фінансового, інтелектуального та обґрунтування необхідності упровадження структурних перетворень економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В економічній літературі економічний потенціал трактується як сукупна здатність економіки регіону, її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, випускати продукцію, товари, послуги, задовольняти запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва та споживання [11, с. 706]. Думка авторів базується на положенні, що суть потенціалу зводиться не лише до здатності виробничих сил до виробничого споживання, але й можливість такого використання за наявності сприятливих факторів.

Графічно модель структури економічного потенціалу Запорізького регіону представлена на рис. 1. Аналіз структури економічного потенціалу Запорізького регіону доцільно проводити на основі розробленої теоретичної моделі та з використанням визначених показників структурних елементів потенціалу.

Основним методом для проведення аналізу є індексний (форм. 1), тобто оцінюванням вкладу кожного показника структури економічного потенціалу Запорізького регіону до загального значення даного показника по Україні.

Рис.1. Структура і показники економічного потенціалу області

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

$$K_i = \frac{x_i}{x_{\max}}, \quad (1)$$

де K_i – індекс вкладу показника в загальну величину показника по Україні;

x_i – значення показника в регіоні;

x_{\max} – значення показника в Україні.

Використання даного методу базується як на оцінці наявного економічного потенціалу для визначення оцінки динаміки структури, так і за умови використання всього обсягу ресурсів, вияву незадіяного потенціалу[12–15]. Оцінку структури економічного потенціалу Запорізького регіону доцільно почати з розрахунку індексів для показників виробничого потенціалу(табл. 1).

Таблиця 1

Індекси показників виробничого потенціалу Запорізького регіону

Рік	Основні засоби (у фактичних цінах)	Ступінь зносу основних засобів
2012	0,0560	1,0913
2013	0,0432	0,9706
2014	0,0397	1,005
2015	0,0342	0,9692

На основі аналізу наведених показників можна зробити висновки про те, що частка основних засобів Запорізької області за розглянуті чотири роки суттєво скоротилася у загальному їх обсязі по Україні. При цьому ступінь зносу основних засобів по області у 2012 та 2014 роках перевищував середній по країні. Незважаючи на те, що у 2013 та 2015 роках ступінь зносу основних засобів у Запорізькій області був нижчий за середньоукраїнський, його величина все одно залишається дуже високою. Однак, варто відмітити, що загальна величина вартості основних засобів регіону протягом 2012–2015 рр. суттєво зростала.

Наступною групою показників для аналізу структури економічного потенціалу та розрахунку індексів є показники природно-ресурсного потенціалу Запорізької області (табл.2).

Зважаючи на наявні статистичні дані показників, не всі показники природно-ресурсного потенціалу, означені в моделі економічного потенціалу Запорізького регіону можуть бути використані для проведення аналізу за допомогою індексного методу. Виходячи з цього, аналіз проведено за статистичними показниками: площа сільськогосподарських угідь підприємств, тис. га, видобуток руди і концентратів залізних неагломерованих, тис. т, видобуток піску, гальки, гравію та щебеню, тис. м³, видобуток каолінів і глини каолінових, тис. т, вироблено електроенергії, млн. кВт*год., спожито свіжої води, млн. м³.

Таблиця 2

**Індекси показників природно-ресурсного потенціалу
Запорізького регіону**

Рік	Площа сільськ. угідь підпр.	Видобуток руди і концентратів залізних неагломер.	Видобуток піску, гальки, гравію та щебеню	Видобуток каолінів і глини каолінових	Вироблено електроенергії	Спожито свіжої води
2012	0,0711	0,0565	0,0528	0,1127	0,2726	0,1332
2013	0,0667	0,0619	0,0463	0,0640	0,2643	0,1253
2014	0,0659	0,0647	0,0442	0,0828	0,2864	0,1058
2015	0,0633	0,0573	0,0489	0,0466	0,2691	0,1119

Як видно із аналізу проведених розрахунків, показники даної групи Запорізького регіону складають доволі значну частку у загальному їх розмірі по Україні та мають позитивну динаміку. Однак, кожен із них має свої особливості причини динаміки. Так, площа сільськогосподарських угідь підприємств хоч і має незначне зниження, але залишається на високому рівні внаслідок несуттєвих змін у розподілі земель між підприємствами. Корисні копалини

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

посідають вагоме місце в економічному потенціалі регіону, їх частка по Україні також дещо змінювалася в сторону зменшення, що не пов'язано із суттєвим зменшенням їх покладів на території регіону, а, отже, не може розглядатися як зниження загального потенціалу у даному напрямку.

Одне з провідних місць в Україні регіон займає за виробництвом електроенергії, що свідчить про значний енергетичний потенціал. Індекси даного показника залишаються приблизно на одному високому рівні протягом всього часу дослідження. Також важливим ресурсом, який характеризує природно-ресурсний потенціал є споживання питної води, така його частка говорить про наявність даного ресурсу у обсязі достатньому для задоволення внутрішніх потреб та наявності резервів щодо його збільшення. Основним завданнями щодо використання даного ресурсу є збереження якості водних ресурсів.

Наступний елемент аналізу структури економічного потенціалу Запорізького регіону – трудовий потенціал (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси показників трудового потенціалу Запорізького регіону

Рік	Чисельність економічно активного населення	Кількість штатних працівників які закінчили вищі навчальні заклади освіти	Кількість штатних працівників, що підвищили кваліфікацію
2012	0,0405	0,0423	0,0624
2013	0,0404	0,0413	0,0614
2014	0,0405	0,0412	0,0588
2015	0,0405	0,0406	0,0565

На основі аналізу показників, наведених у табл. 3, можна зробити висновок про сталість частки показників чисельності та рівня освіти населення у загальному їх розмірі по Україні. Важливо підкреслити, що кількість штатних працівників, які закінчили вищі навчальні заклади на території області у 2015 році, збільшилася у порівнянні із 2014 р. та є доволі високою. Негативно у даному

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

випадку можна розцінювати те, що існує загальна тенденція до скорочення чисельності населення. Демографічна ситуація у Запорізькій області також знаходиться під впливом даної тенденції, що впливає на загальну величину трудового потенціалу.

Наступна група показників для аналізу – показники інвестиційного потенціалу: обсяг капітальних інвестицій та обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку області (табл. 4).

На основі наведених показників можна зробити висновок про збільшення частки капітальних інвестицій Запорізького регіону у загальному їх обсязі по країні, що є позитивною тенденцією у інвестиційному потенціалі. Частка обсягів прямих іноземних інвестицій протягом 2012–2015рр. залишилася майже незмінною, при цьому варто зазначити суттєве збільшення обсягів інвестицій. Незначне зменшення індексів даного показника свідчить про часткове відставання його темпів зростання до загальноукраїнських.

Таблиця 4

Індекси показників інвестиційного потенціалу Запорізького регіону

Рік	Обсяг капітальних інвестицій	Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку області
2007	0,0323	0,0237
2008	0,0310	0,0234
2009	0,0305	0,0218
2010	0,0460	0,0210

Наступний елемент аналізу структури економічного потенціалу Запорізького регіону – інноваційний потенціал (табл. 5).

Таблиця 5

**Індекси показників інноваційного потенціалу
Запорізького регіону**

Рік	Кількість працівників, які виконують науково-технічні роботи	Кількість вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації	Кількість інноваційно-активних промислових підприємств
2012	0,0416	0,0409	0,0292
2013	0,0408	0,0352	0,0258
2014	0,0415	0,0337	0,0220
2015	0,0408	0,0316	0,0150

Аналіз індексів показників інноваційного потенціалу свідчить про наявність спадних тенденцій у даному структурному елементі економічного потенціалу. По-перше, варто відмітити зниження значень усіх даних показників. По-друге, індексний аналіз засвідчує суттєве зниження частки даного потенціалу Запорізької області у загальному його розмірі по Україні. Окремо необхідно зазначити значну ступінь зниження показника кількості інноваційно-активних підприємств, як одного з провідних для характеристики інноваційного потенціалу регіону.

Останнім елементом індексного аналізу структури економічного потенціалу Запорізького регіону є туристичний потенціал (табл. 6).

Таблиця 6

**Індекси показників туристичного потенціалу
Запорізького регіону**

Рік	кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням	кількість санаторіїв-профілакторіїв	кількість будинків і пансіонатів відпочинку	кількість баз та інших закладів відпочинку
2012	0,0306	0,0781	0,0232	0,0787
2013	0,0328	0,0763	0,0298	0,0795
2014	0,0331	0,0794	0,0270	0,0773
2015	0,0314	0,0769	0,0276	0,0878

На основі розрахованих індексів можна говорити про стабільність показників даного структурного елемента економічного потенціалу Запорізького регіону та несуттєве коливання їх часток у загальному розмірі даних показників в Україні. Однак, варто зазначити, що незважаючи на стабільність індексів даних показників необхідно враховувати також високий рівень застарілості та значний ступінь зносу матеріальної бази більшості даних закладів.

Застосування методу згортання часткових індексів показників структурних елементів в інтегральні дало змогу отримати показники структури економічного потенціалу Запорізького регіону (табл. 7).

Таблиця 7

**Структура економічного потенціалу Запорізького регіону
у 2012 – 2015 рр.**

Рік	Види потенціалів					
	Виробничий	Природно-ресурсний	Трудовий	Інвестиційний	Інноваційний	Туристичний
2012	0,0561	0,1165	0,0484	0,0280	0,0373	0,0526
2013	0,0432	0,1047	0,0477	0,0272	0,0339	0,0546
2014	0,0397	0,1083	0,0468	0,0262	0,0324	0,0542
2015	0,0342	0,0995	0,0458	0,0335	0,0292	0,0559

Із аналізу табл. 7 видно, що у структурі економічного потенціалу у 2012 році провідне місце займав природно-ресурсний потенціал (0,1165), далі його формували виробничий (0,0561) та туристичний (0,526) потенціали. Найменша частка у 2012 році припадала на інвестиційний потенціал (0,0280). У 2013 р. структура економічного потенціалу дещо змінилася, провідне місце, як і раніше, відіграв природно-ресурсний потенціал (0,1047), однак, більшу частку став займати туристичний потенціал (0,526), а виробничий потенціал знизився (0,432) і став займати третій щабель у формуванні структури потенціалу. Структура економічного потенціалу у 2014 р. змінилася внаслідок подальшого скорочення виробничого потенціалу (до 0,397), при цьому на третє місце у структурі піднявся трудовий потенціал.

У 2015 р. у структурі економічного потенціалу Запорізького регіону найбільш суттєві зміни відбулися у бік збільшення частки інвестиційного потенціалу (до 0,335). Збереглася тенденція до зростання частки туристичного потенціалу (0,559) та зниження виробничого (0,342).

Розглянута структура економічного потенціалу за 2012–2015 роки характеризує досягнутий економічний потенціал. Однак, важливо також розглянути структуру незадіяного потенціалу, тобто такого, що характеризує усі наявні на даний момент ресурси економічного потенціалу (передусім природні).

За допомогою методу згортання часткових показників отримано структуру незадіяного економічного потенціалу (рис. 2).

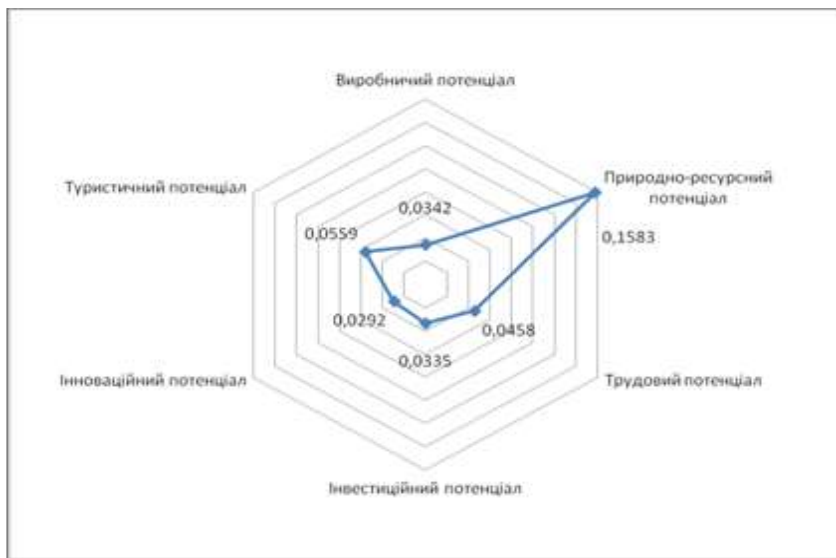

Рис. 2. Структура незадіяного економічного потенціалу Запорізького регіону

У структурі незадіяного економічного потенціалу Запорізького регіону провідну роль відіграє природно-ресурсний потенціал (0,1583). Вплив інших складових елементів економічного

потенціалу аналогічній розглянутому у структурі 2015 року.

Таким чином, на основі розгляду динаміки структури економічного потенціалу Запорізького регіону було виявлено, що його основою протягом всього періоду був природно-ресурсний потенціал. Інші показники займають меншу частку у його структурі та їх позиція змінювалася протягом 2012–2015 років.

Виявлення основних диспропорцій структури економічного потенціалу та наявності стратегії розвитку територій щодо їх подолання – основне завдання, яке виконується на основі аналізу структури потенціалу конкретного регіону. На основі проведеного аналізу структури економічного потенціалу Запорізького регіону можна зазначити наступні основні диспропорції його структури, які ілюстративно представлені у формі «риби» Ішакави (рис. 3):

- а) низька частка інноваційного потенціалу;
- б) мала питома вага інвестиційного потенціалу;
- в) недостатня частка виробничого потенціалу третього технологічного укладу.

Дані проблеми структури економічного потенціалу пов’язані із низкою недоліків у використанні інноваційного потенціалу:

- а) суттєве скорочення кількості працівників, які здійснюють науково-технічні роботи;
- б) зменшення кількості вищих навчальних закладів та абітурієнтів;
- в) значне скорочення кількості інноваційно-активних підприємств.

Серед проблем використання виробничого потенціалу найнагальніші – це високий ступінь зносу основних засобів; більш низький темп збільшення обсягів основних фондів у порівнянні із загальноукраїнським. В межах використання інвестиційного потенціалу економіки області до диспропорцій слід віднести низький рівень інвестицій у комунальне господарство та слабкі темпи зростання частки інвестицій у галузі економіки п’ятого-шостого технологічних укладів. Необхідна розробка цільової програми для подолання основних структурних диспропорцій потенціалу і укладів – електроніки і мікроелектроніки, інформаційних технологій, генної інженерії, програмного забезпечення, телекомунікації.

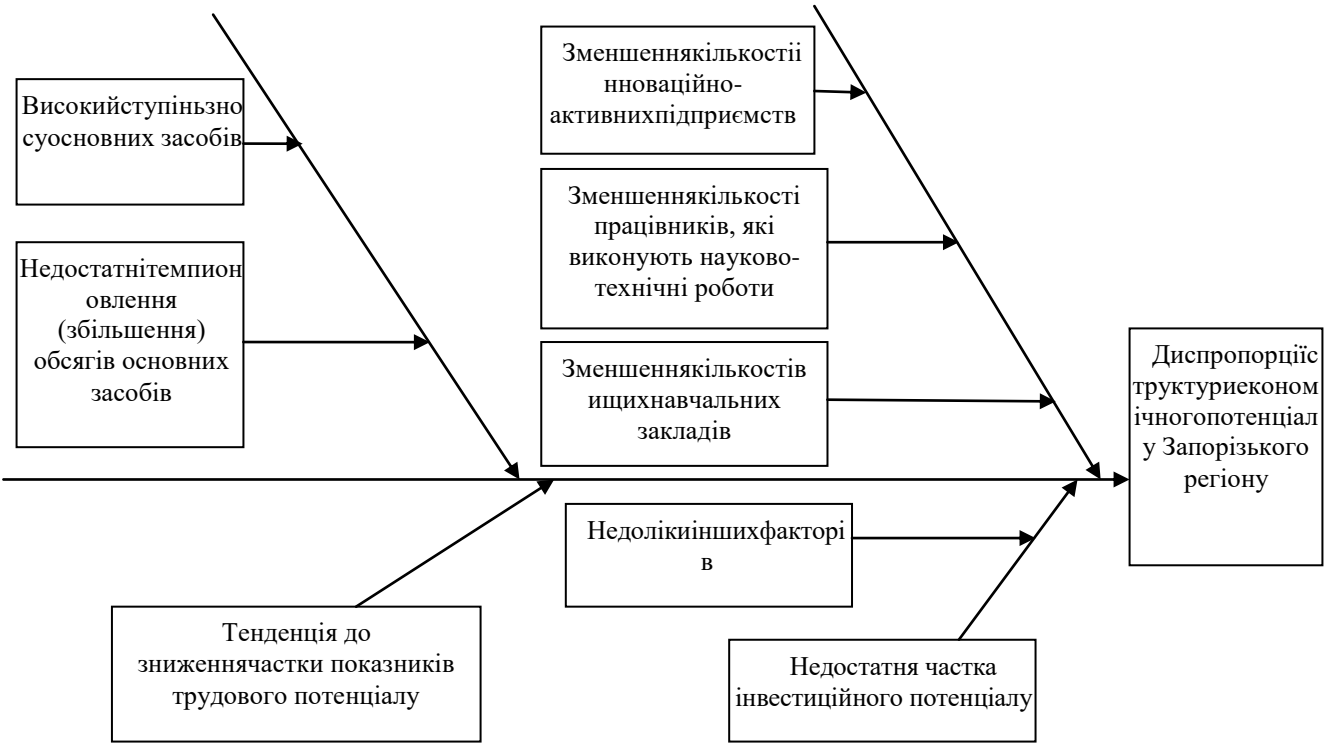

Рис. 3. Диспропорції структури економічного потенціалу Запорізького регіону

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

Варто також зазначити, що такі структурні елементи економічного потенціалу як туристичний потенціал, природно-ресурсний потенціал та трудовий потенціал, які не були означені у переліку основних проблем структури потенціалу, також мають недоліки та їх частка у структурі економічного потенціалу Запорізького регіону може бути збільшена, що буде мати додатковий позитивний ефект на загальну його величину.

Здійснений аналіз структури економічного потенціалу Запорізького регіону є основою для виявлення в ній певних диспропорцій. Виходячи з цього, для вирішення означених диспропорцій структури економічного потенціалу Запорізького регіону необхідна розробка цільової програми для подолання основних структурних диспропорцій потенціалу, а саме збільшення частки інноваційного, інвестиційного та виробничого потенціалів тощо.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного аналізу характеристик Запорізького регіону була побудована теоретична модель структури економічного потенціалу даної території, яка включає наступні основні складові: виробничий потенціал, природно-ресурсний потенціал, трудовий потенціал, інноваційний потенціал, інвестиційний потенціал, туристичний потенціал. На основі розробленої моделі проведено аналіз структури економічного потенціалу Запорізького регіону в динаміці та визначено основні диспропорції, провідними серед яких є низька частка інноваційного, інвестиційного та виробничого потенціалу.

Метою подальших досліджень стане аналіз наявної стратегії регіонального розвитку, її корекція в бік розробки механізму структурних трансформацій економічного потенціалу регіону, який буде повною мірою вирішувати визначені диспропорції структури економічного потенціалу Запорізького регіону.

1. Гайнетдинова К. Г. Системное управление экономическим потенциалом производственного комплекса: Дис. ... канд. экон. наук: 05.13.10 / Гайнетдинова Кадрия Газияновна. – Уфа, 2005. – 142 с.
2. Економічний потенціал регіону: пріоритети використання: Монографія / Міністерство освіти і науки України, КНТЕУ, Чернівецький торгово-економічний інститут; за ред. І. М. Школи. – Чернівці: Книги-XXI: Рута, 2003. – 464 с.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

3. Оксенюк К. І. Механізм нарощення стратегічного потенціалу регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / К. І. Оксенюк. – Луцьк, 2010. – 20 с.
4. Социально-экономический потенциал региона: монография / под общ.ред. О. Ф. Балацкого. – Сумы: Университетская книга, 2010. – 364 с.
5. Тищенко О. М. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу / О. М. Тищенко. – К.: ВНТУ, 2004. – 350 с.
6. Бородин А. И. Система показателей оценки использования социально-экономического потенциала региона / А. И. Бородин, О. С. Белокрылова // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2012. – № 6 (92). – С. 14–17.
7. Забраський В. К. Економічний потенціал регіону в умовах становлення малих підприємств / В. К. Забраський // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 99–105.
8. Кондратюк О. І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку / О. І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 91–98.
9. Мазур І. М. Соціально-економічний потенціал невеликої територіальної громади / І. М. Мазур // Економіка і держава. – 2009. – № 10. – С. 17–19.
10. Талах В. І. Методологічні засади дослідження чинників формування, використання та відтворення економічного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / В. І. Талах // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2011. – Випуск 8 (29). – Ч. 4. – Режим доступу: <http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc...8.../31.pdf>
11. Большой экономический словарь / Под ред. А. М. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 2010. – 720 с.
12. Статистичний щорічник Запорізької області за 2012 рік / Державний комітет статистики України; Головне управління статистики у Запорізькій області; [за ред. В. П. Головешка; відпов. за вип. Г. Ф. Песочина]. – Запоріжжя: Поліграф, 2013. – 488 с.
13. Статистичний щорічник Запорізької області за 2013 рік / Державний комітет статистики України; Головне управління статистики у Запорізькій області; [за ред. В. П. Головешка; відпов. за вип. Г. Ф. Песочина]. – Запоріжжя: [Головне управління статистики у Запорізькій області], 2014. – 512 с.
14. Статистичний щорічник Запорізької області за 2014 рік / Державна служба статистики України; Головне управління статистики у Запорізькій області; [за ред. В. П. Головешка; відпов. за вип. Г. Ф. Песочина]. – Запоріжжя: [Головне управління статистики у Запорізькій області], 2015. – 492 с.
15. Статистичний щорічник Запорізької області за 2015 рік / Державна служба статистики України; Головне управління статистики у Запорізькій області; [за ред. В. П. Головешка; відпов. за вип. Г. Ф. Песочина]. – Запоріжжя: [Головне управління статистики у Запорізькій області], 2016. – 504 с.